Monahul Teodot – Teofil Lianu Dumbrăveanu

Cel considerat de Prea Sfinţitul Gherasim Putneanul „patriarhul poeziei bucovinene", un veritabil rapsod al secolului trecut, a urmat, asemenea marilor oameni, drumul împlinirii prin suferinţa asumată conştient şi creştineşte, mergând către piscul cel mai înalt al vieţuirii, sub chipul îngeresc.

Sub un nume profetic, Teofil vede lumina zilei pe 12 decembrie 1908 în paradisul copilăriei din satul bucovinean Capu-Câmpului, Păltinoasa, aflat „sub patrafirul" a două mănăstiri (Voroneţ şi Slatina).

Mama sa, Glicheria Olaru, era o femeie evlavioasă, ca şi tatăl de altfel, şi a ştiut să-i sădească băiatului dragostea de virtute şi de frumos, prin care să Se vadă limpede Însuşi Dumnezeu. Chiar dacă din cauza războiului purtat prea multă vreme cu încrâncenare în Bucovina, părinţii săi nu au reuşit să-l dea multă vreme la şcoală, lipsa acesteia a fost suplinită cu multă demnitate şi dăruire, cu evlavie şi credinţă de şcoala familiei. Abia mai târziu, pe la 14 ani, verii lui, Teofil şi Leon Şandru, l-au ajutat să facă cele patru clase primare în doi ani, după care, dându-şi examenele cuvenite, se înscrie la Şcoala Normală din Văşcăuţi pe Ceremuş, pe care o absolveşte în 1929. A fost numit apoi învăţător în Plaiul Cosminului şi în alte localităţi din Bucovina. Talentul său pedagogic, lucrat cu dragoste, l-a făcut să găsească metode inovatoare prin care să scoată ce-i mai bun din elevii săi. Unul dintre aceştia îşi amintea de învăţătorul-poet cum avea un jilţ în care se aşeza, „dar adeseori mă aşeza pe mine pe acel tron şi-mi spunea: Matei, tu citeşti, tu eşti astăzi împăratul! Şi eu, mic pe acel tron mare, îmi citeam paginile de poezie sau de proză. Nu pot să spun ce importante erau încurajările sale de-atunci".

Căsătoria sa cu Ortansa a însemnat un examen al devotamentului, al iubirii şi al credinţei. Era originară dintr-o familie din Polonia, Matkabojii, care în traducere înseamnă „Maica lui Dumnezeu". Şi nu întâmplător a rânduit Dumnezeu aşa, pentru că mai târziu, după martirajul Ortansei, răpusă de cancer, Maica Domnului l-a adus către sfârşitul vieţii în casa ei de la Putna.

Viaţa de familie i-a adus însă şi bucurii. Cei doi fii ai săi s-au stabilit mai târziu în Olanda şi s-au realizat în domeniul muzicii. Primul, Sabin, ca violoncelist în orchestră, al doilea – dirijorul şi compozitorul Corneliu Dumbrăveanu, a fost ales în 1979 director şi prim dirijor al Ochestrei din Utrecht, cea mai veche din Olanda, care fusese dirijată pe timpuri de Brahms.

Primele sale poezii apar în anul 1928 în „Dorinţa", revista normaliştilor văşcăuţeni, apoi în „Moldova literară" (Mihăileni), „Zorile Romanaţului" (Caracal) şi în „Voinţa şcoalei", la aceasta publicând ani în şir. Talentul său poetic a atras talentul revistelor şi, alegându-şi pseudonimul Teofil Lianu, se alătură în 1934 grupării literare „Iconar".

Gruparea „Iconar", fondată în 1931 de poetul Mircea Streinul la Cernăuţi, împreună cu Ion Roşca, Gheorghe Antonovici, Neculai Popa şi George Drumur, îşi propunea să afirme în literatura bucovineană noi forme de artă, înţeleasă ca „o necontenită muncă şi o permanentă asceză, cu un total dispreţ faţă de literaţii cafenelei şi

potrivindu-se mai bine pământurilor, pădurilor, munţilor, cerurilor". Din 1933, Mircea Streinul şi Iulian Vesper înfiinţează „Colecţia Iconar", care ulterior se transformă în editură, tipărind peste 30 de volume şi plachete care impun şi atrag atenţia cititorilor. Ţinta finală a iconarilor era o poezie nouă, care să izvorască din sufletul amestecat „cu cer, cu ţărână sfântă, cu mir voievodal".

Primul volum publicat, numit „Rod" (1933), a fost bine primit de critică şi cititori. Devenit membru al Uniunii Scriitorilor în 1937, creaţia sa se îmbogăţeşte cu volumele „Cântece s-au scuturat peste file" (1937), „Carte de zugrav" (1940) şi „Carte de cruciat" (1943).

Teofil Lianu poartă în sânge, dincolo de frământările şi aspiraţiile generaţiei în clocot, „vuietul neamului de ţărani". Opera sa aşezată freamătă de prezenţa vie a folclorului. Teofil Lianu, un simplu învăţător de ţară, analfabet până la 14 ani, s-a jucat „de-a versurile", aşezând în pagină „versuri-ştersături", după cum le numea în smerenia sa. El a ştiut să îmbrace stihurile în sărbătoresc, descoperind „ciocârlia-n liturghie" şi „schitul înflorit cu îngeri". Convins că poezia „îi acordă omului o faţă de sfinţenie", el ne invită într-o „livadă a luminii", propune o reîntoarcere la „izvoare de cuvinte", cultivând o morală aspră, de extracţie rustică, ce farmecă şi astăzi.

Mircea Streinul spunea că „Teofil Lianu i-ar încânta pe Paul Valery şi pe umilul ţăran din Bretagne". Poeziile sale, adevărate cântece, trase în linii simple, coboară în arhetip, în originar; viaţa devine duh, iar durerea, trecută în vers în „culori de fluier", se umple de o bucurie a împlinirii ce gustă din taina unirii cu Dumnezeu. Virând spre peisajul de dincolo, doar marea trecere, somnul-moarte, aduce împăcarea cu lumea cealaltă, împlinirea, pacea din „lanul stelar". De la intimitatea cu cosmicul se ajunge la intimitatea cu Dumnezeu. În ton cu generaţia sa, depăşind prin moarte „zarea lutului bolnav", poetul accede la elegia purificării. Experienţa detenţiei îl ajută să imprime creaţiei sale un duh tânjitor, căielnic, descoperindu-şi vocaţia mistică. Suferinţa se transfigurează, făcând loc unui calvar iluminat, primit cu recunoştinţă ca un dar de sus.

Omul, mai ales creştinul, este în opinia lui Lianu un truditor al pământului, o fiinţă apropiată de lucrurile simple şi adevărate care poartă în ele semnul dumnezeiesc. Iar poezia nu este pentru tânărul scriitor bucovinean artă a cuvântului, ci act participativ la marele mister al existenţei, care cere o disciplină a creaţiei.

Mobilizarea sa în prima fază a celui de-al Doilea Război Mondial, în luptele ce s-au dat împotriva comunismului, i-a adus acuzaţia falsă de legionar, astfel încât, atât acasă, cât şi pe front, a îndurat multe nedreptăţi. Este constrâns să se retragă pentru o vreme de pe scena literară, stabilindu-se la Rădăuţi ca director al Muzeului Etnografic şi funcţionar la o bancă. Când revine, în 1947, Teofil Lianu nu mai este poetul de odinioară, ci un filosof care acceptă să devină Teofil Dumbrăveanu şi, sub noua identitate artistică, să mai scrie doar poeme dedicate copiilor, ca „Ascultaţi ce spune vântul", „Cântăreţii nopţii", „La poartă la Ştefan cel Mare".

În 1970, „cel mai longeviv dintre arboreseni" a fost azvârlit în puşcărie pentru o vină inventată. Teofil a rămas tare în credinţă, chiar şi în timpul detenţiei, când vreme de patru ani, din opt câţi primise iniţial, închisoarea i-a fost biserică. A trecut prin temniţele din Cernăuţi, Suceava, Botoşani, Bucureşti, Jilava, Zarca Aiudului, dar şi-

a îndurat soarta cu privirea mereu ţintă la Hristos pe Cruce, şi aceasta i-a dat puterea să-i ierte pe toţi şi să nu-şi păteze conştiinţa.

Dezinteresul pentru lumesc, mărturisit deja în versurile sale („Eu am murit faţă de lume, împreună cu camarazii mei de război şi de gratii"), ca un proscris rămas fidel epocii iconare, îl determină, cu puţin timp înainte de trecerea spre cele veşnice, pe care şi-o simte aproape, să intre pe poarta Mănăstirii Probota, reînfiinţată de curând, pentru a muri în singura haină care transcende spre icoană. Aceeaşi forţă interioară care l-a condus spre monahism, unde a primit numele de Teodot, a fost cea care l-a urmărit întreaga viaţă, îmbrăcându-l într-o smerenie ascetică şi în focul purificator al iubirii faţă de aproapele.

A trecut la Domnul în 15 septembrie 1997. Ultimele sale cuvinte poartă mărturia împăcării cu sine, cu lumea şi cu Dumnezeu: „Sunt aşa de uşor încât simt că plutesc, parcă aş avea nişte aripi de scamă, largi şi parcă urc în sus, încet, încet, plutesc spre cer".

A ales să fie înmormântat la Putna, mănăstirea în care toată viaţa a dorit să vieţuiască. De la mormântul marelui voievod a primit totdeauna putere şi curaj înnoitor, după cum însuşi a lăsat mărturie într-o însemnare din cartea de oaspeţi pe 1 octombrie 1958: „Am îngenuncheat, am lăcrămat şi m-am ridicat mai tânăr". (**Fragment din „De veghe în Casa Măriei Sale – File de Pateric de la Mănăstirea Putna"**)

Revista "Crai Nou", 20 Iunie 2019